

Höstvete

Anders Ericsson, Hushållningssällskapet Västmanland

Olivin och Harnesk är två väl fungerande brödveten för hela området. Olivin har något bättre kvalitets-egenskaper och är ett något säkrare alternativ än den något högre avkastande Harnesk. För foder- och etanolproduktion är Marshal och Kris två intressanta sorter i gynnsamma lägen. Kosack är fortfarande aktuell i utsatta lägen, men för övrigt krävs merbetalning för att motivera sorten.

Mellan den 11 och den 22 september hösten 2003 såddes 18 regionala sortförsök med sammanlagt 26 olika höstvetesorter i Mellansverige. Förhållandena var i allmänhet bra och försöken etablerade sig bra på hösten. Vintern var förhållandevis snäll och inget av försöken visade upp några tydliga vinterskador. April och början av maj var varm och torr i stora delar av området medan temperaturen sjönk rejält under andra halvan av maj. Resten av sommaren dominerades av relativt svalt väder med normala nederbörds-mängder och ganska få soltimmar. Skörden blev, till skillnad från sådden, ganska utdragen. Det första försöket skördades i Örebro den 12 augusti, medan det sista försöket var bärgat den 9 september i Skaraborg. Skördenivåerna var i allmänhet goda, drygt 10 ton i Örebro och Uppland och Kosacks medelskörd på 7860 kg är den högsta under de senaste fem åren. I tabell 1 redovisas samtliga höstvetesorter som provades under året uppdelade i tre grupper, *marknadssorter, kommande intressanta sorter för området* samt *helt nya sorter för området*, och fortsättningsvis kommer främst marknadssorterna att kommenteras. Av tabellen kan man ut-

läsa att samtliga marknadssorter, förutom Tarso, överträffade mätarens skörd i medeltal. Harnesk, Agaton och Gnejs (endast provad i D- och E-områdena) hade de högsta avkastningarna med 7-9 % högre avkastning än mätaren. Marshal, Olivin och Ritmo (endast D- och E-områdena) överträffade mätaren med 5-6 % medan Lars och Tommi avkastade 1-3 % mer än Kosack. Även de flesta av det nya sortmaterialet överträffade mätaren och Certo, Harpun och Tulsa hade alla en avkastning som låg 6-8 % högre än mätaren.

Effekten av en dubbelbehandling mot svamp redovisas i diagram 1. Gnejs och Agaton hade de högsta behandlingseffekterna medan Olivin och Tommi gav den lägsta merskörden. Variationen i behandlingseffekt är som vanligt stor. Den högsta medelbehandlingseffekten var 19 % i ett försök i Värmland medan ett försök i Uppland endast gav 2 % i meravkastning. Sett över fler år så är Olivin den marknadssort som har haft den lägsta meravkastningen, vilket indirekt visar på att sorten har god motståndskraft mot svampsjukdomar.

I tabell 2 redovisas flerårsmedeltal samt årsvisa skördar områdesvis. Nedan kommenteras tabellerna områdesvis.

Område C. I område C ligger det ett försök/år i Mellansvensk regi medan övriga försök ingår i Animaliebältets försöksregion. För ytterligare information om C-området hänvisas till Animaliebältets försöksrapport.

Område D. Under 2004, liksom under 2003, gick alla marknadssorter relativt sämre än sina 5-årsmedeltal. Agaton, Marshal och Tarso hade ett speciellt dåligt år. Kosacks relativt goda år avspeglas också genom att

Sorter

det 2004 endast var Harnesk, Olivin, Kris och Certo som nådde Kosacks skördenivå. När man ser på flerårsmedeltalen så har flertalet sorter väsentligt högre avkastning än mätaren. Fodervetet Marshal toppar avkastningsligen med 10 % högre skörd än

mätaren. Flertalet sorter har en avkastning som överträffar Kosack med 4-8 % men Tarso, Ritmo och Tommi har en avkastning i nivå med mätaren. För foder- och etanolproduktion är Marshal första handsalternativet trots sin något svaga skörd 2004.

Tabell 1. Höstvete. Avkastning 2004. Område D-G. Obehandlat och behandlat.

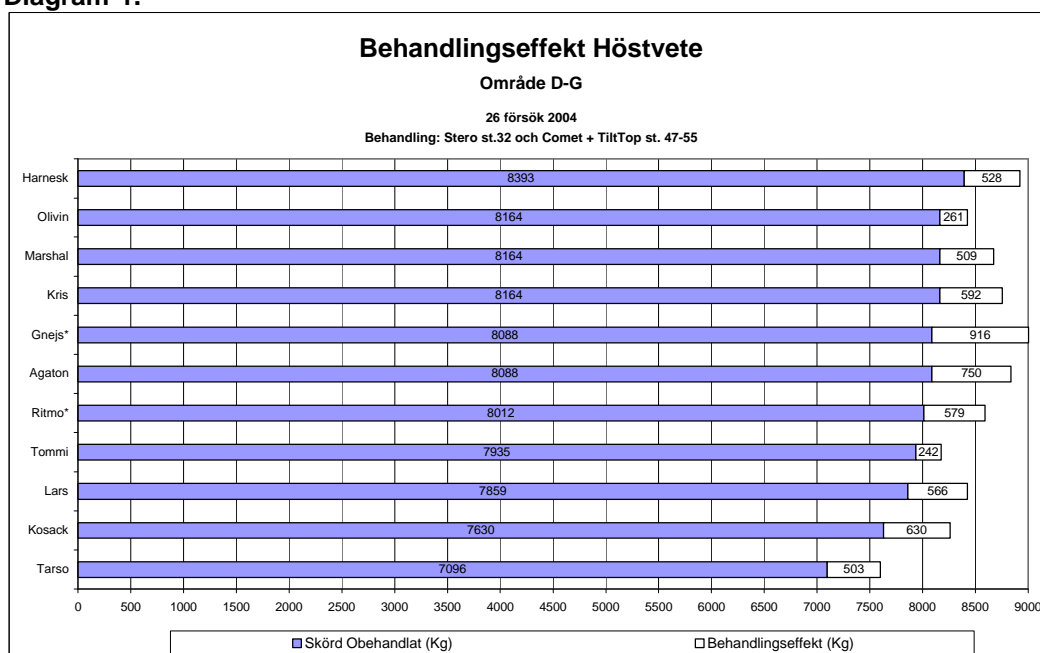
Sort	Relativ skörd Obehandlat	Relativ skörd Behandlat	Relativ skörd Medeltal
Kosack			
kg/ha	7630	8260	7860
rel.tal	100	100	100
Harnesk	110	108	109
Agaton	106	107	107
Gnejs*	106	109	107
Kris	107	106	106
Marshal	107	105	106
Olivin	107	102	105
Ritmo*	105	104	105
Lars	103	102	103
Tommi	104	99	101
Tarso	93	92	93
Certo	107	105	106
Cubus 590.4.96	103	103	103
Gigg	104	101	103
Kartesch	104	103	103
Hurtig	103	101	102
Hadm 20276 Askona	102	101	101
Magnefik**	103	99	101
SW Skotte (48024)	103	100	101
Virke	99	98	99
Uhro***	93	90	90
SW Harpun (48296)	110	107	108
Tulsa	110	104	107
Elvis	105	103	103
Glandt 00/84	104	102	103
Ilias	104	101	102

*Endast provad D- och E-områdena.

**Ej provad i D-området.

***Endast provad i F- och G-områdena.

Diagram 1.

Tabell 2. Höstvete. Avkastning onrådesvis 2002-2004 samt femårsmedeltal.
Mätare: Kosack

Sort/ Årtal	C-omr	D-området				E-området				F-området				G-omr
	Medel 2000- 2004	2002	2003	2004	Medel 2000- 2004	2002	2003	2004	Medel 2000- 2004	2002	2003	2004	Medel 2000- 2004	Medel 2002- 2004
Kosack	5840	8380	6480	8760	7740	7160	6070	7050	6400	7980	6430	8220	6950	6170
kg/ha														
rel.tal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Agaton		100	104	98	108	103	100	112	108	112	99	107	103	
Certo			*98	100	107		110	109	112		86	107	103	
Gnejs			95	98	106		92	113	104		85		91	
Harnesk	109	92	102	102	108	103	101	110	108	115	95	112	109	105
Kris	100	112	95	100	106	105	103	110	108	109	98	107	103	
Lars	110	112	93	96	104	105	103	101	106	111	89	107	101	107
Marshal	115	116	110	97	110	109	106	108	109	115	101	109	104	
Olivin	101	105	101	101	106	104	102	104	106	108	98	107	107	101
Ritmo	101	96	77	97	99	97	87	108	101	103	86		91	
Tarso	98	99	98	88	100	99	92	94	98	103	91	94	96	93
Tommi		107	69	92	98	107	91	102	102	109	60	105	94	

* Endast ett försök

Sorter

För brödvete- och foderproduktion i mer utsatta lägen, är Olivin och Harnesk huvudalternativen där Olivin visat sig ha något bättre kvalitetsegenskaper gällande rymdvikt och proteinhalt.

Område E. En lång rad sorter, med Gnejs och Agaton i spetsen, hade under 2004 en avsevärt högre avkastning än mätaren. Jämfört med flerårsmedeltalen så hade speciellt Tarso och Lars ett dåligt år, medan Gnejs och Ritmo överträffade sina flerårsmedeltal rejält. Flerårsmedeltalen visar att nykomlingen Certo har den högsta avkastningen i området följt av fodervetena Marshal och Agaton samt brödvetena Harnesk och Kris. Olivin, Lars och Gnejs överträffar även de mätaren med god marginal medan Tommi och Ritmo har en avkastning i nivå med mätaren. För foder- och etanolproduktion är alla de högavkastande sorterna aktuella. För brödveteproduktion är Harnesk, Olivin och Lars förstahandsalternativen.

Område F. Alla sorter, förutom Olivin och Tarso, överträffade sina flerårsmedeltal 2004. Harnesk och Marshal var de två högst avkastande sorterna med 12 respektive 9 % högre avkastning än mätaren. Övriga sorter, Tarso undantaget, hade en avkastning som översteg mätaren med 5-7 %. Flerårsmedeltalen visar att Harnesk och Olivin är de två högst avkastande sorterna i området, men även Marshal, Agaton, Certo och Kris överträffar mätaren i medeltal. Lars avkastar i nivå med mätaren medan övriga sorter ej når Kosacks skördenivå. För såväl foder- som brödveteproduktion är Olivin och Harnesk förstahandsvalen. Marshal, Agaton och Kris är intressanta för foder- och etanolproduktion i gynnsamma lägen. Kosack kan fortfarande motivera sin plats i utsatta lägen och om halmen tillmäts ett värde. Annars krävs merbetalning för att kunna konkurrera med de nyare sorterna.

Område G. Endast flerårsmedeltalet redovisas då det endast genomförs ett försök per år. Lars och Harnesk är de högst avkastande sorterna medan Olivin ligger i nivå med mätaren. Ett litet antal försök ligger bakom värdena så en viss försiktighet vid byte från beprövat sortmaterial rekommenderas.

Kvalitetsegenskaperna för en sort betyder mycket för möjligheten att ta fram en vara som uppfyller köparens krav. I diagram 2 och 3 redovisas volymvikt och proteinhalt för Kosack, Olivin och Harnesk från 17 försök i det mellansvenska området 2004. I diagram 2 kan man utläsa att Kosack har den högsta rymdvikten tätt följd av Olivin medan Harnesk har något sämre värden. I diagram 3 ser man att Olivin hade den högsta proteinhalten medan Kosack och Harnesk hade lägre halter i de allra flesta försöken. Sammantaget ger det att Olivin är ett något säkrare alternativ för att ta fram ett kvalitativt bra brödvete när det gäller dessa två viktiga parametrar. Falltal och andra kvalitets- och beståndsegenskaper redovisas i tabell 3 och 4.

Marknadssorter

KOSACK (SW) är en långstråig, sent mognande, vinterhärdig, stråstyv sort som ger säker avkastning. Den har relativt goda bakningsegenskaper och klassas som kvalitetsvete trots att proteinhalten är något låg och att sorten fältgror relativt lätt.

AGATON (SW) är en relativt kortvuxen fodersort med måttlig stråstyrka. Sorten har mycket hög avkastningsförmåga men vinterhärdigheten är något svag.

CERTO (SSd) är en högavkastande, medellång, stråstyv fodersort med god vinterhärdighet. Falltalet är högt medan rymdvikt och proteinhalt är medelmåttiga.

Diagram 2.

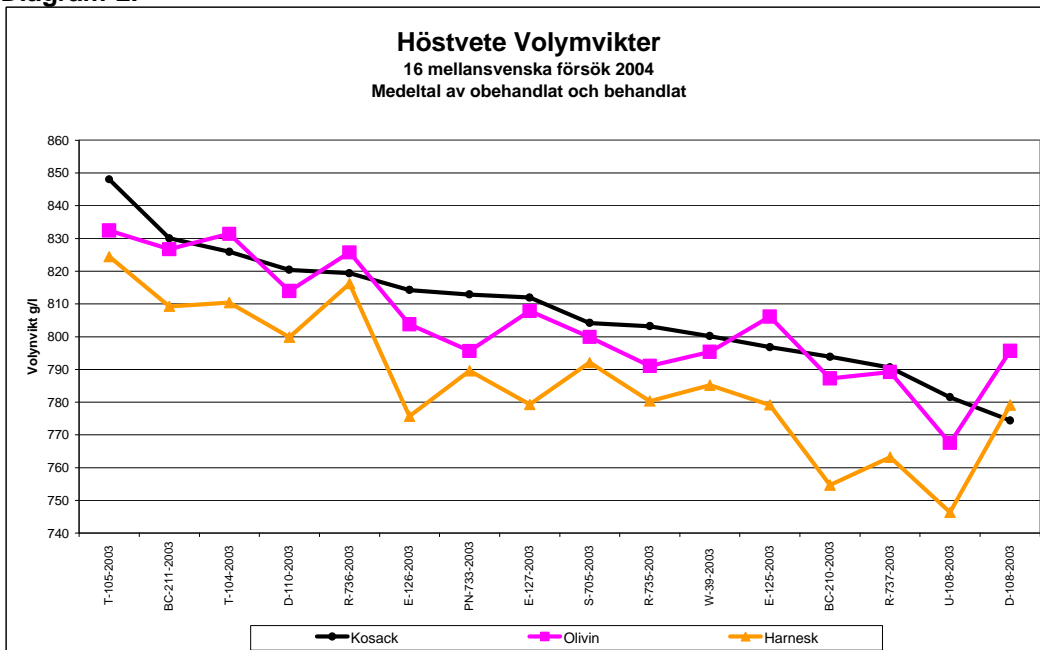
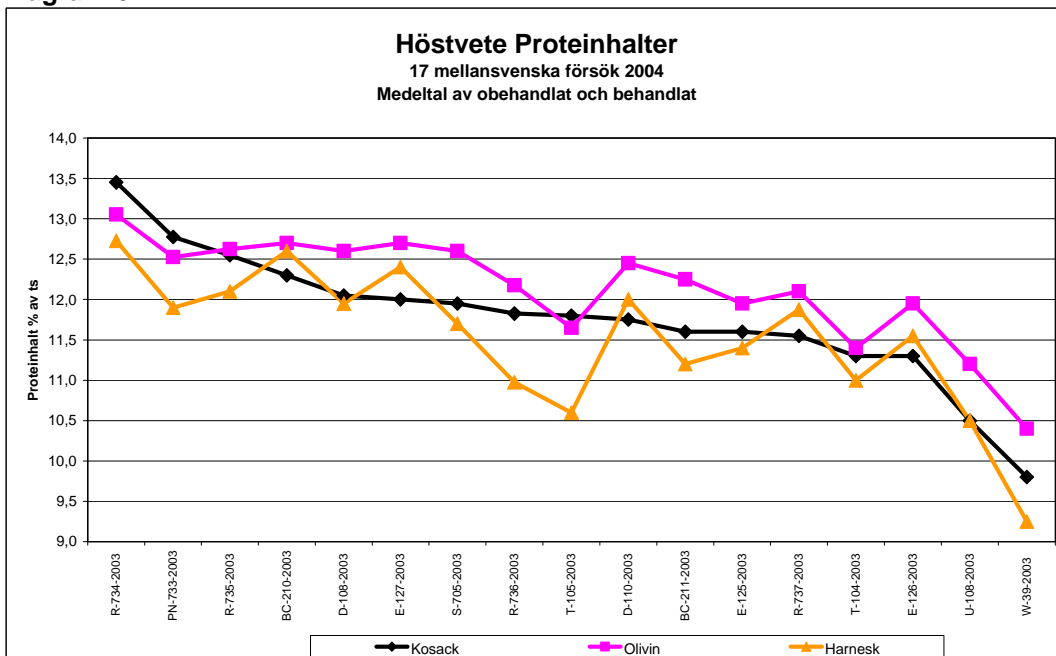

Diagram 3.

Sorter

GNEJS (SW) är ett högavkastande brödvete med måttlig vinterhärdighet. Sorten har tidig mognad, kort strå och medelmåttiga kvalitetsegenskaper.

HARNESK (SW) är kortstråig, medeltidig brödvetesort av "Kosacktyp" med god

vinterhärdighet. Avkastningen är hög/mycket hög, stråstyrkan god, rymdvikten och proteinhalten är något låg.

KRIS (PI) har ett mycket kort och styvt strå och mognar medeltidigt. Avkastningsförmågan är god men vinterhärdigheten är

Tabell 3. Höstvete. Beståndsegenskaper och sjukdomskänslighet hos olika sorter. Femårsmedeltal från hela landet 2000-2004.

Sort	Planttäthet	Stråstyrka, %	Strå- längd cm	Mognad
	Vår %			dagar
Kosack	95	94	105	327
Agaton	92	83	83	323
Certo	90	90	83	324
Gnejs	88	88	80	321
Harnesk	92	90	75	323
Kris	92	91	75	324
Lars	92	80	89	321
Marshal	90	94	75	323
Olivin	93	90	89	324
Ritmo	86	91	78	323
Tarso	94	95	78	322
Tommi	79	91	83	323

Tabell 4. Höstvete. Kvalitetsegenskaper hos olika sorter. Femårsmedeltal från hela landet 2000-2004.

Sort	Liter- vikt g	Tusen- kornvikt g	Fall- tal sek.	Protein- halt % av ts	Huvudsakligt användnings- område
Kosack	803	42,3	279	12,09	Bröd
Agaton	759	45,6	284	11,54	Foder
Certo	785	48,6	328	12,00	Foder
Gnejs	764	41,9	285	11,98	Bröd
Harnesk	773	41,3	317	11,76	Bröd
Kris	773	45,6	275	12,09	Foder/Bröd
Lars	795	47,7	276	12,26	Bröd
Marshal	740	44,9	168	11,57	Foder
Olivin	798	41,5	306	12,40	Bröd
Ritmo	734	43,5	295	11,91	Foder
Tarso	793	40,0	369	12,90	Bröd
Tommi	773	46,2	315	12,76	Bröd

ej i nivå med mätarens. Kvaliteten är svag och sorten är främst ett fodervete.

LARS (SSd) är ett brödvete med medelgod vinterhärdighet och mycket tidig mognad. Strået är medellångt och något vekt. Avkastningen är hög.

MARSHAL (SW) är ett kortstråigt, mycket stråstyvt tidigt mognande fodervete. Sorten har mycket god avkastningspotential, speciellt i D-området. Vinterhärdigheten är medelgod.

OLIVIN (SSd) är en högavkastande, vinterhärdig sort med god stråstyrka, medellångt strå och tidigare mognad än mätaren. Avkastningen är hög/mycket hög och kvalitetsegenskaperna mycket goda.

RITMO (SSd) är en kortstråigt, stråstyvt sort med tidig mognad. Avkastningsförmågan är hög men vinterhärdigheten är otillräcklig vid stränga vintrar, speciellt i det nordliga odlingsområdet. Kvaliteten är ganska svag och sorten är främst avsedd för foder.

TARSO (SW) är en tysk kortstråigt och mycket stråstyvt sort som mognar tidigt. Sor-

ten övervintrar bra men avkastningen är något lägre än hos mätaren. Tarso har mycket bra falltalsstabilitet och hög proteinhalt. Sorten klassas som kvalitetsvete.

TOMMI (SSd) är en medellång, stråstyvt sort med relativt svag vinterhärdighet. Volymvikten är något låg medan proteinhalt och falltal är höga.

Övriga

UHRO, ELVIS och ILIS är under provning och är inte aktuella för marknadsföring inom det närmsta året. Sortrepresentant Scandinavian Seed.

MAGNEFIK, HADM 20276, HURTIG, VIRKE, GIGG, KARTESCH, SKOTTE, HARPUN, TULSA och GLANDT är under provning och är inte aktuella för marknadsföring inom det närmsta året. Sortägare/Sortrepresentant Svalöf Weibull.

